

Sosyal Bilimler Çevirisi: Türkiye'de "Bourdieu" Çevirileriyle Akademik Pratikleri İlişkisel Düşünmek

DR. ÖĞR. ÜYESİ ZUHAL EMİROSMANOĞLU*

Öz

Çeviri sosyolojisinin özellikle edebiyat metinlerinin dolaşımında zengin bir araştırma geçmişi bulunmaktadır; ancak sosyal bilimlerin dolaşımına çeviriler üzerinden bakan çeviribilim araştırmaları kısıtlıdır. Sosyal bilimlerin çevirisi sosyoloji alanında geniş yer bulurken bugün artık çeviribilimin gündeminde de yerini almaya başlamıştır. Pierre Bourdieu'nün önemle vurguladığı fikirlerin uluslararası dolaşımının sosyokültürel koşulları, çevirileri dolaşımın doğal ve temel dinamiklerinden biri haline getirmektedir. Bu yönde yapılan araştırmalar bir dizi alımlama sorununun temelinde bir düşünür/gelenekten yapılacak çevirilerde tarihsel perspektifi göz ardı eden metin seçimi sorunları olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal bilimlerin tüm alanlarını ve bilimsel bilginin gelişimini ilgilendiren bu konu öncelikle epistemolojik bir sorundur. Çeviri sosyolojisi bu konuda bilim tarihi, sosyolojisi ve felsefesiyle disiplinlerarası bir araştırma perspektifine eklenmektedir. Çeviriler entelektüel alanda belli bir yapıtın ithalat ve ihracatında dolaşım koşullarını belirlerken, metinlerin üretim bağlamlarını erek bağlama götürememeleri alımlamanın önündeki en büyük engeldir. Bu araştırmada yapılan bibliyografya inceleme bulguları bize Bourdieu'nün Türkiye'de çeviriler yoluyla entelektüel alana geç ve parçalı girdiğini, kronolojik sapma ve eksik temel metin ve temalar nedeniyle bütünlüklü okunmasında sorunlar olduğunu göstermektedir. Ancak bugün dolaşıma katılan çok kimlikli failer ağının çalışmaları eksik temel metinlerin çevrilmesinde sistematik ve yoğun kolektif bir çabayı ortaya koymaktadır. Ritmi artan dolaşımın akademik pratikler üzerinde etkisine bakıldığında, çevirilere yapılan atıf istatistikleri Bourdieücü temaların Türkiye'deki temsilinde boşluklar olduğunu göstermektedir. Bourdieücü yöntemde atıfta bulunan akademik çalışma istatistikleri ise, 2016 sonrası çevirilerin sayı, baskı ve dolaşım ritmine paralel olarak tez sayılarında da bir artış olduğuna işaret etmektedir. Özetle bilimsel bilginin üretim, dolaşım ve gelişim koşullarına dönük bir bilinç, bilim pratiklerimizi sorunsallaştırmada eleştirel bir 'oto-sosyoanalizle' mümkündür.

Anahtar sözcükler: Çeviri sosyolojisi, Bourdieu, sosyal bilim çevirisi, alımlama, yayıncılık alanı, düşününsellik, akademik pratik, ilişkisellik

SOCIAL SCIENCES TRANSLATIONS: RELATIONAL THINKING OF "BOURDIEU"
TRANSLATIONS AND ACADEMIC PRACTICES IN TURKEY

Abstract

The sociology of translation has a rich research history, especially in the circulation of literary texts, but the number of translation studies that look at the circulation of social sciences through translations is limited. While the translation of social sciences has found a wide place in the field of sociology, it has now started to take its place on the agenda of translation studies. The socio-cultural

* İstanbul Ün. Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, zuhalkaraca@istanbul.edu.tr orcid: 0000-0002-7545-5398
Gönderim tarihi: 9.10.2022 Kabul tarihi: 22.12.2022

conditions of the international circulation of ideas, which Pierre Bourdieu emphasizes, make translations one of the natural and fundamental dynamics of circulation. Researches conducted in this direction reveal that the basis of a number of reception problems are text selection problems that ignore the historical perspective in translations from a thinker/tradition. This issue, which concerns all fields of social sciences and the development of scientific knowledge, is primarily an epistemological problem. In this way, sociology of translation is articulated in an interdisciplinary research perspective with the contributions of the history, sociology and philosophy of science. While translations determine the circulation conditions for the import and export of a particular work in the intellectual field, the biggest obstacle for the reception is that the texts cannot bring the production contexts to the target context. The findings related to the bibliographic analysis in this study show us that Bourdieu entered the intellectual field through late and fragmented translations in Turkey, and that there are problems in reading it in a holistic manner due to chronological deviations and missing basic texts and themes. However, the work of the multi-identity network of perpetrators circulating today reveals a systematic and intense collective effort in completing the rest of the Bourdieusian bibliography in Turkish. While there is an increasing amount of circulation in academic practices, the citation statistics for translations show that there are gaps in the representation of Bourdieusian themes in Turkey. Academic study statistics referring to the Bourdieusian method, on the other hand, indicate that there has been an increase in the number of theses in parallel with the number, publication reprint and circulation rhythm of translations after 2016. In summary, an awareness of the production, circulation and development conditions of scientific knowledge is possible with a critical auto-socioanalysis in problematizing our science practices.

Keywords: Sociology of translation, Bourdieu, social sciences translation, reception, publishing field, reflexivity, academic practices, relationality

GİRİŞ

Fikirlerin uluslararası dolaşımı, entelektüel alan içinde bilimsel alan ve bilim pratikleri açısından önemli bir araştırma alanıdır. (Bourdieu, 2002) Dolaşımdaki bilginin koşullarına bağlı olarak akademik alanı ve ampirik araştırma pratiklerini sorgulamak, Fatma Beğlü Dikeçligil'in dediği üzere (2006) aynı zamanda ontolojik olarak epistemolojik ve metodolojik düzeyde belli bir paradigmayla kurulan ilişkiyi düşünmeye çağırır. Öte yandan çevirilerin dolaşımı üzerine düşünen güncel sosyolojik araştırmalar da çeviriler ve sürece katılan failer etrafında kurulan ilişkiler ağıyla alımlama konusu arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. Türkiye'de çeviri sosyoloji araştırmalarında Bourdieu sosyolojisinin sunduğu metodolojik olanakları konu edinen çok sayıda çalışma vardır (Demirel, 2003, 2013, 2014), (Karaca, 2007).

Kültürel ürünlerin uluslararası dolaşımıyla bilimsel bilginin hareketi, entelektüel, akademik ve bilim pratikleri üzerinde etkisi açısından önemli bir konudur. Bilimsel bilginin kültürlerarası etkileşiminde paradigmatik etkileri sorgulama, felsefe, sosyoloji ve tarihi alanlarının kesişiminde yer almaktadır. Disiplinlerarası sosyal bilim araştırmaları açısından yöntem ve yaklaşımların, kavram ve kuramların, genel olarak bilginin kitap formatında dolaşımında çeviriler önemli bir rol üstlenmektedir.

AMAÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de Bourdieücü düşüncenin dolaşımında çevirilerin rolü ve düşüncelerin sosyokültürel dolaşım koşullarının alımlama üzerindeki etkileri tartışmaya açılacaktır. Ayrıca bu çalışmada çeviri sosyolojisi temelinde sosyal bilim çevirilerine bakışla entelektüel alan içinde yer alan yayıncılık ve akademi alanlarının dinamik ve pratikleri üzerine bir düşünümün harekete geçirilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Bourdieücü düşüncenin çeviriler yoluyla dolaşımını ve akademik üretim üzerindeki etkisini tartışmaya açmak, Türkiye’de sosyal bilim çevirilerine sosyolojik bakış ihtiyacını ortaya koymak ve fikirlerin uluslararası dolaşım süreçlerine yön veren temel dinamiklerden biri olarak çeviri ve bağlamsallaştırmada kolektif çabayı görünür kılmak amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırmada çeviri sosyolojisiyle sosyal bilim çevirileri alanına bakma ihtiyacı ve Bourdieu’nün alımlanma sorunsalından hareket edilecektir. Türkiye’de dolaşım dinamiklerini sorgulayan bu araştırmanın ilk ayağında öncelikle Bourdieu’nün Türkçeye çevrilen kitaplarının bibliyografyasına dönük güncel veriler derlenecektir. Çevrilen kitapların kronolojik sıralaması ve yıllara göre sayısal değişimler, kaynak metin ile çevirisi arasındaki zamansal fark, akademisyen, yayınevi, editör ve çevirmen profilleriyle fail ağları ile kitapların Bourdieücü yaklaşım içinde yer aldığı temalar etrafında sınıflandırılacaktır. Araştırmanın ikinci ayağında tezlerde Bourdieücü araştırmaların metodolojik ve tematik yönelimleri ile yıllara göre tez sayılarında değişimine bakılacaktır. Derleyeceğimiz makale bütüncesi üzerinden gönderme yapılan Bourdieu metinlerinin diller üzerinden okuma dinamikleri gözlemlenecektir. SOBIAD atf dizininde çeviri kitap başlıkları üzerinden tematik atf sayıları incelenecektir. Elde edilen tüm veriler ışığında 1995’ten günümüze çevirilerin dolaşımındaki tarihsel seyri, akademik üretimler üzerinde etkisi ekseninde değerlendirilecektir.

1-SOSYAL BİLİMLER ÇEVİRİSİ

Pierre Bourdieu ‘Les conditions sociales de la circulation internationale des idées’ [Fikirlerin uluslararası dolaşımın toplumsal koşulları] (2002) başlıklı makalesinde uluslararası dolaşıma çevirileri merkeze alan sosyolojik araştırmalarla bakılmasının hem çeviri hem de sosyoloji araştırmacıları için temel referans olmaya devam edeceğini ileri sürer. Alımlama süreçlerindeki etkisi açısından sosyal bilimler çevirisi de bu yönüyle disiplinlerarası perspektifiyle çeviri sosyolojisinin gündemine gelmiştir (Navarre, 2008)¹.

Sosyal bilim çevirisi öncelikle metin türü olarak sınıflandırılması oldukça karmaşık bir konudur. Felsefe çevirileri üzerinden bu tür metinlerin özelliklerine değinen Ladmiral, bu metinleri teknik çeviri ve yazınsal çeviri arasında konumlandırmaktadır (1981, s.23). Lale Özcan ise, bu alanın sınırsızlığına dikkat çekerken bunun hem alanın sınırsızlığı hem konu ve bilim dalının çeşitliliği ve enginliği olduğunu vurgulamaktadır (2021, s.1053). Öte yandan Milliaressi ve Berner (2021) sosyal bilim çevirisini ‘epistemik çeviri’ olarak adlandırırken, Alicia Martorell

¹ Aksi belirtilmedikçe makale içindeki alıntı çevirileri tarafımda yapılmıştır.

bilimsel bilginin aktarımına vurgu yaparak sosyal bilimlerin çevirisinin tarih, felsefe, psikanaliz, sosyoloji, antropoloji, sanat başta diğer sosyal bilim alanlarına ait metinleri kapsadığını, ancak bu metinlerin teorik yaklaşım içeren, belli bir tezi olan kuramsal metin ve denemelerden oluştuğunu ifade etmektedir (Martorell, 2008, s.37).

Türkiye’de sosyal bilim metinleri çevirileri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, metin türü özellikleri, işlevleri, terminoloji ve çevirmen becerilerine odaklanıldığı görülmektedir. Bu yönüyle bu konu bir çeviri uzmanlık alanı olarak farklı üniversitelerin eğitim programlarında ders olarak yerini almıştır.² Sündüz Öztürk Kasar ve Didem Tuna (2017) sosyal bilimlerde kuramsal çeviri eğitimi ve terminoloji araştırmalarının altını çizerken, bu konuya dönük projeleri de öne çıkarmaktadırlar. Ayrıca Öztürk Kasar’ın (2012) bu alanda çevirilerin kültürlerarası düşünsel etkileşimdeki yerine vurgusu önemlidir. Berrin Aksoy (1999) ise metin türü, işlevi ve çevirmenin sorumluluklarına eğilmekte, sosyal bilimlerin çevirisinin en önemli özelliğinin, bu çevirilerin alımlanma süreçlerinin özgünlüğü olduğunu ifade etmektedir.

Lale Özcan (2021) ise, sosyal bilim çevirilerini, bu alandaki çevirmenlerin deneyimlerini ve çevirmen becerilerini konu edinmektedir. Özcan’a göre, tüm koşulların bilinciyle çevirmen, güçlü bir okuma etkinliğine girişmeli, sadece yazarın değil, eserin ufkunu oluşturan tüm külliyata gitmesi gerektiğinin farkında olmalıdır.’ (2021, s.1060). Özcan’a göre, yayıncılık piyasası dinamikleri açısından ‘Sosyal bilim çevirileri, çeviri sektörü açısından arz/talep bağlamı içinde yer almaktadır ve bu çeviriler ‘fazla tiraj yapmayan, çok satmayan, çevirmesi uzun süren ve yoğun emek gerektiren, çok az sayıda basımı olan ve yayınevlerinin genel ilgilerinin zayıf olduğu’ bir türdür (s.1054). Gisèle Sapiro da (2012) çevirileri, kültürlerarası alışverişte ekonomik, politik ve kültürel olmak üzere üç mantık içinde sınıflandırmaktadır. Ona göre, çeviri metnin, erek kültürde basıldığı seriye, hangi yazarın önsözde ne yazdığına, sözlere göre etiketlemeye, varış dolaşım uzamının kendine has mantığı, anlamlandırma, alımlama ve konumlandırma sürecinin bir parçasıdır. Alice Berrichi için ise sosyal bilimlerin çevirisinin en önemli özelliği bu çevirilerin alımlanma süreçlerinin özgünlüğüdür. Bu alımlamanın, bu çevirilere ihtiyaç duyanlarla, çevirmenlerin yeterlilikleriyle, yayıncılık sektörü dinamikleriyle, her bir ulusal alanın kendine özgü amaç ve temsilleriyle ve bağlamla çok yakından ilişkili olduğunu dile getirmektedir (Berrichi, 2012, s.17-18).

Rafael Schögler (2019), editörlüğünü yaptığı *Circulation of Academic Thought- Rethinking Translation in the Academic Field* başlıklı antolojide zaman-uzam sürekliliğinde akademik düşüncelerin dolaşımında yazar, fikir ve yöntemlerin çevrildiğini, tartışıldığını, keşfedildiğini, yeniden yazıldığını, kırılmalara uğradığını, dönüştürüldüğünü, kronolojik kopuklukla yanlış alımlandığını vurgulamaktadır. Bu nedenle sosyal bilimlerde çeviriyi onları üreten sosyo-kültürel bağlamla sıkı sıkıya ilişki içinde düşünülmalıdır. Laila Rossler’ın bu kitap üzerine yazdığı değerlendirme, alanın yeteri kadar ilgi gösterilmeyen bir alan olduğunun, çeviri araştırmalarının bugüne kadar sadece felsefe ve çeviri arasındaki ilişkiye yoğunlaştığının altını çizmektedir

² Örneğin Yıldız Teknik Üniversitesi Doktora programında ‘Sosyal Bilimlerde Kuram Çevirisi’ dersi, lisans programlarındaysa Yeditepe Üniversitesi ‘Sosyal Bilim Çevirisi’ dersi, Atılım Üniversitesi ‘Sosyal Bilimler Metinleri Çevirisi’, Medipol Üniversitesi ‘Sosyal Bilimler Metinlerinin Çevirisi’ dersleri bunlar arasındadır.

(Roesler, 2019). Bunun bir sonucu olarak da her çeviri, bilginin sınırlarının çizilmesinde tüm failer arasında (araştırmacılar, çevirmenler, kurumlar, yayıncılık dünyası) bir etkileşimi beraberinde getirmektedir.

Bugün sosyal bilimler çevirisi uzmanlık alt alanında çeviribilim çalışmalarının sınırlı olduğu görülse de uluslararası çeviri araştırmalarında sosyal bilim çevirilerinin dolaşımına ilgi gün geçtikçe artmaktadır (Price, 2008, Roesler, 2019). Özellikle Fransız sosyal bilimlerinin dolaşımı konusunda Bourdieu'nün 2002'de ölümünden sonra yayımlanan *Pour une histoire des sciences sociales* (Heilbron vd. 2004) temel kaynaklar arasındadır. Ayrıca "Bourdieu"s International Circulation: An Exercise in Intellectual Mapping' (Santoro vd., 2018), 'The International Circulation of Sociological Ideas: The Case of Pierre Bourdieu' (Santoro, 2009) 'Traduire les sciences humaines et sociales: logiques editoriales et enjeux spécifiques' (Sapiro ve Popa, 2008), 'Traduire la littérature et les sciences humaines. Conditions et obstacles' (Sapiro, 2012), *Ideas on the Move in the Social Sciences and Humanities* (Sapiro vd., 2020a) çevirilerin dolaşımında sosyolojik yaklaşımı önceleyen araştırmalardır. Çağdaş 'Fransız Felsefesi'nin dolaşımı üzerine *Palimpsestes*'in 33. sayısı (Naugrette vd., 2019), Handbook of Translation Studies dizisinde yayımlanan *Traduire les sciences sociales* (Gambier, 2021) ve Milliaressi ve Berner'in editörlüğündeki *Traduire les sciences humaines* (2021) alandaki güncel yayınlar arasındadır. Rafael Y. Schögler de 2018 'Translation in the Social Sciences and Humanities: Circulating and Canonizing Knowledge' başlıklı makalesinde sosyal ve beşerî bilimler alanlarında bilginin oluşumunda çeviri pratikleri konusunu Bourdieücü perspektifle irdelemektedir.

Genel itibarıyla sosyolojik bakış açısıyla sosyal bilim çevirileri disiplinlerarası alan araştırmalarına verimli bir perspektif sunmaktadır. Sosyal bilimlerin Avrupa coğrafyasındaki dolaşımına dönük büyük çaplı projeler (Sapiro, 2013) ve alan paydaşlarını bir araya getiren toplantılar (Taylan, 2011) bu konuda süregelen bir eleştirel perspektifin olduğunu göstermektedir. Tarihsel olarak yerel dolaşım süreçlerine dönük bilginin üretilmesi çevirinin kültür politikaları, yayıncılık alanı ve sosyal bilimlerde akademik pratikler üzerine etkisini sorunsallaştırmaya önemli katkılar yapacaktır.

2. "BOURDIEU" VE DOLAŞIMI

Metodolojik ve Kavramsal İlişkisellik

Ampirik saha araştırmalarında Bourdieücü yöntemin işletilmesi sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilim tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Felsefe ve antropolojiden sosyolojiye uzanan bilimsel seyrinde, Bourdieu kültür araştırmalarıyla sanat ve edebiyat tarihi konularına da yönelmiştir. Onun etnometodoloji ve psikolojiye olan ilgisinin eklemlendiği tüm bu alanlar dilbilim, semiyoloji, edebiyat sosyolojisi, sanat tarihi ve tarihi de içine alacak kadar geniştir (Naudet ve Duvoux, 2021).

"Bourdieu"nün kuramı klasik sosyolojinin isimleri Durkheim, Marx ve Weber başta olmak üzere farklı düşünce sistemleri arasında mantıksal olarak kurulmuş bir sentezdir. Bu nedenle kuramsal yaklaşımlar kavramların eklektik kullanımıyla genellikle birbirleriyle uyumsuz epistemolojik ön kabullerle dolaşmaktadırlar' (Naudet ve Duvoux, 2021). Elbette bir yapının

yazarının amacından farklı okunması kaçınılmazdır; ancak yine de bilimsel üretimler bu disiplinlerarasılık ve ilişkisellik üzerinden düşünölmelidir. Bourdieücü yaklaşımın kavramsal gelişim sürecini temsil eden yayın kronolojisi bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

Loïc Wacquant (2018) Bourdieu'nün araştırma pratiğini her türlü ampirik araştırmada işe koşarken, kavramların fetişleştirilmesini, kuramsal çerçevenin blok halinde zorla dayatılmasını, nesnenin inşasına kılavuzluk eden ilkelerin de salt teorik sloganlar olarak alınmasını eleştirmektedir. Wacquant (2014), Galatasaray Üniversitesi'nde verdiği seminerde, metodolojik kavramların bütünselliği ve ilişkiselliğiyle parçalanamaz bir çerçeve oluşturduğunu göz ardı eden çalışmaların, uygulama açısından da hiçbir işlemsellik taşımadığını vurgulamaktadır (krş. Emirosmanoğlu, 2015, 2016). Tüm bu yönleriyle, Bourdieu metodolojisiyle çalışmaya sosyolojinin sınırlarını aşan, bilimsel araştırma alanlarına yayılan, okuma, araştırma ve bilim pratikleri üzerine düşünmenin de eklemelenmesi gerekmektedir. Bu epistemolojik düzlem aynı zamanda onun araştırmacıları özdüşünöme ve 'oto-sosyoanaliz'e davetidir (Bourdieu, 2001, 2013). Hem bireysel hem de kolektif bu sosyoanalitik boyut, Bourdieu'nün kavramsal ve kuramsal metinleriyle kurduğumuz ilişki üzerine düşünmeyi de bir yükümlölük haline getirmektedir.

Bourdieu'nün yapıtının çoklu yüzünü ortaya koymak amacıyla 2020 yılında yayımlanan *Dictionnaire International Bourdieu* sözlüğü [Uluslararası Bourdieu Sözlüğü] çok sayıda yanlış anlamının, Bourdieu'nün amaçlarından saptırılmasının önüne geçmek ve kavramları ampirik kullanımlarıyla beşerî ve sosyal bilimler tarihi içinde tarihselleştirmek amacıyla yayımlanmıştır (Sapiro, 2020b). Sapiro ve Poupeau, kendileriyle yapılan söyleşide Pierre Bourdieu'nün son derece zengin külliyyatının tüm dünyada keyfi ve yüzeysel kullanımıyla ilgili olarak şuna dikkat çekmektedir:

Tıpkı diğere kanon isimler gibi Bourdieu'nün kavramlarının da teorik çerçevelerinden koparılarak yüzeysel kullanıldığını gözlemliyoruz [...] anlamsal ve derinlikli amaçlarından kavramların içinin boşaltılması, büyük yanlışlara yol açmaktadır: Nesneyi hakkıyla inşa etmek ve bu insanın nasıl kullanacağımız yönünde seçimlerimiz için bir dizi olguyu birbiriyle ilişkilendirmemizi sağlayan bulgusal değerlerinden faydalanmak yerine, habitus, kültürel sermaye ya da alan gibi kavramlarını bağlamlarından yabancılaştırdığınızda, tıpkı failleri ve simgesel sermaye aktarımıyla (eleştiri yazılarını, dergileri, yayıncıları, ödülleri vd.) edebi değeri üreten olayları dikkate aldığımızdaki gibi bir ilişkisellikten bahsedemeyiz [...] (Naudet ve Duvoux, 2021).

Schögler (2018) için de belli bir düşünöcenin geliştiği entelektüel bağlam elbette Bourdieu'nün kendi entelektüel seyri içinde bütüncül okuma zorunluluğundan, onun 'sosyolojisi'nin bir bütünlük içinde ilişkiyel bir sosyal teori olmasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla belli yapıttan çevrilecek kitapların seçimi düşünöcenin dolaşımının bağlamında belirleyicidir.

2.1- "Bourdieu" Dolaşım Sorunu

Bourdieu'nün bizzat kendisinin üzerinde önemle durduğu düşünöcenin uluslararası dolaşımı, belli bilim kültür ve geleneklerinin hâkim olduğu coğrafyalarda alımlanması üzerine önemli sayıda araştırmaya konu olmuştur. Metinlerin bağlamı olmadan dolaştıklarını hatırlatan

Bourdieu için dolaşım, metinlerin seçimi, damgalama ve yorumlama olmak üzere üç işleme tabidir (Bourdieu, 2002).

Bourdieu'nün yapıtı öncelikle İngilizce çevirileri üzerinden dolaştığından dünyada genel alımlamada 1990'ların sonlarına doğru İngilizce konuşan uzamın sınırlı alımlama koşulları belirleyici olmuştur (Derek, 2008). İngilizceye girişte temel metinlerin çevirisinde kronolojik sapmaların yarattığı boşluklar çok ciddi sonuçlar doğurmuştur. Ünsaldı ve Ural, Bourdieu'nün siyasal çizgisinin belirgin olduğu, geniş okur kitlesine hitap edebilecek küçük hacimli kitaplarının ve medyatik görünürlüğü daha fazla olabilecek çalışmalarının en fazla sayıda dile çevrildiğini belirtmektedir (2015, s.209). Çevirilerin kronolojik gecikmesinin alımlamada yorumlama hatalarına neden olduğunu vurgulayan David Swartz'a göre, kısmi ve kesintili okumada kilit kitapların çevrilmemiş olması bir sorundur (2011, s.13). *Pratik Kuramı* gibi en eski yapıtları Fransız eğitim sistemi üzerine yazdıklarından çok daha sonra çevrildiği için kavramsal gelişimi kendi tarihçesi içinde okunamamıştır. Bu nedenle Bourdieu indirgemeci bir okuma ve alımlanma sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Sapiro ve Poupeau (2018) Bourdieu'nün alımlanmasını 3 evrede sınıflandırmaktadır. Buna göre, **ilk evre** 1960-1970'li yıllarda, özellikle Amerika, İngiltere, Almanya, İtalya ve Brezilya gibi ülkeler arasında parçalı bir giriş gösterdiği evredir. **İkinci evre** 1984'te *La Distinction'un (Ayrım)* çevrilerek Harvard Üniversitesi Yayınları tarafından basılmasıyla başlamıştır. Bu çeviri alımlamanın bir sosyal teori etrafında toplanmasını sağlamıştır. Bu sürece Loïc Wacquant'ın 1992 yılında yayımlanan ve 17 dile çevrilen *Invitation to Reflexive Sociology (Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar)* katkıda bulunmuş ve kuramın tüm dünyada bir araştırma programı olarak kullanımında yeni ve **üçüncü bir evreyi** başlatmıştır (ayrıca bkz. Sapiro, 2014; Gemperle, 2009).

Genel olarak bakıldığında, parçalı tematik dolaşım nedeniyle Bourdieu dünyada önce eğitim ve kültür sosyoloğu olarak tanınmıştır. 1990'ların başlarında eksik temel metinlerin çevirilerinin dolaşıma girmesiyle sosyal kuramcı, ardından evrensel bir entelektüel, ölümünün ardından da bugün artık klasik bir sosyolog olarak kanonlaşmıştır (Sapiro, 2020c). Dünyadaki dolaşım sorununa dönük verdiğimiz bu genel değerlendirmenin ötesine geçerek, ülke temelli dolaşım dinamiklerine ayrıntılı bakış çevirilerle alımlamayı düşünmek açısından verimli bir perspektif sunacak niteliktedir. Bu konuda Ünsaldı ve Ural'ın (2015) dünyadaki dolaşım sorunları üzerine yaptığı çalışması önemlidir. Verdiğimiz bu kısa izlek, bu makalede Türkiye'deki dolaşıma dönük güncel verilerle düşünmek için bir çıkış noktası oluşturmaktadır.

2.2- Türkiye'de "Bourdieu" Çevirileri Uzamı

Araştırmamız kapsamında öncelikle Bourdieu'nün Türkçeye çevrilen kitaplarının alana giriş kronolojisi, kaynak metin ile çevirisi arasındaki zamansal farkla dolaşım gecikmeleri, çevirilere aracı fail ağları, eserlerinin sosyoloji alt alanlarında tematik sınıflandırması listelenecektir. Derlediğimiz verinin çıkış noktası 2016'da yapmış olduğumuz araştırmadır; ilgili tablolar geçen süre içindeki dolaşım verileriyle güncellenmiştir. (Emirosmanoğlu, 2016, 2022).

Aşağıdaki tabloda tarihsel kronolojisiyle 23 kitap çevirisini, yayınevlerini ve çevirmenleri ve erişilebildiği kadarıyla baskı sayılarını listelemektedir.³

Tablo 1- 1995-2021 Fransızcadan Türkçeye yapılan 23 kitap çevirisi listesi⁴

	Kitap adı	Yıl	Yayınevi	Çevirmen	Baskı sayısı
1	Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine	1995	Kesit Yayıncılık	Hülya Tufan (Uğur Tanrıöver)	
2	Toplumbilim Sorunları	1997	Kesit Yayıncılık	Işık Ergüden	
3	Televizyon Üzerine	1997	Yapı Kredi Yayınları	Turhan Ilgaz	
4	Sanatın Kuralları	1999	Yapı Kredi Yayınları	Necmettin Kâmil Sevil	
5	Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar	2003	İletişim Yayınları	Nazlı Ökten	
	Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine	2005	Hil Yayınları	Hülya Tufan (Uğur Tanrıöver)	
6	Karşı Ateşler	2006	Yapı Kredi Yayınları	Halime Yücel	
7	Bekarlar Balosu	2009	Dost Kitabevi	Çağrı Eroğlu	
8	Sanat Sevdası	2011	Metis Yayıncılık	Sertaç Canpolat	
	Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine	2013	Hil Yayınları	Hülya Tufan (Uğur Tanrıöver)	3
9	Pierre Bourdieu, Seçilmiş Metinler	2013	Heretik Yayıncılık	Levent Ünsaldı	3
10	Bilimin Toplumsal Kullanımları	2013	Heretik Yayıncılık	Levent Ünsaldı	4
11	Bir Otoanaliz İçin Taslak	2013	Bağlam Yayınları	Murat Erşen	
1	Varisler Öğrenciler ve Kültür	2014	Heretik	Aslı Sümer, Levent	2

³ Bu makalede verilen tüm tablo verileri, listeler 'Bourdieu en Turquie: L'espace des traductions en pleine animation' başlıklı makaledeki verilerden hareketle 2016-2022 aralığı için güncellenmiştir. Güncel haliyle, yayın aşamasında olan yarımetinler üzerinden bir Bourdieu okuması konulu makalenin ekler kısmında yer almaktadır.

⁴ Yıllara göre yayınevi değişimi yeniden çevirilerle gelişimi görmek için listede erişilebildiği kadarıyla yeniden baskılara da yer verilmiştir. *Toplumbilim Sorunları* yeniden çevrilmiş ve *Sosyoloji Meseleleri* olarak basılmıştır. *Düşünümsel Antropoloji için Cevaplar* ise *Düşünümsel Sosyolojiye Davet* başlığıyla genişletilmiş baskısını yapmıştır.

2			Yayıncılık	Ünsaldı	
1	Eril Tahakküm	2014	Bağlam	Bediz Yılmaz	
3			Yayıncılık		
1	Sosyolog ve Tarihçi	2014	Açılım Kitap	Zuhal Karaca (Emirosmanoğlu)	
4					
1	Yeniden Üretim	2015	Heretik	Aslı Sümer, Levent	
5			Yayıncılık	Ünsaldı, Özlem Akkaya	
1	Ayırım	2015	Heretik	Ayşe Günce Berkkurt,	
6			Yayıncılık	Derya Fırat Şannan	
1	Dünyanın Sefaleti	2015	Heretik	Aslı Sümer, Baran	2
7		2022	Yayıncılık	Öztürk, Hatice Esra Mescioğlu, Laçın Tutalar, Levent Ünsaldı, Özlem Akkaya, Özlem İlyas, Zeynep Baykal	
1	Devlet Üzerine	2015	İletişim	Aslı Sümer	3
8					
1	Akademik Aklın Eleştirisi	2016-	Metis	P. Burcu Yalım	3
9	Pascalca Düşünme Çabaları	2019			
	Sosyoloji Meseleleri (Yeniden çeviri)	2016	Heretik	Aslı Sümer, Büşra Uçar,	4
			Yayıncılık	Filiz Öztürk, Mustafa Gültekin	
	Devlet Üzerine	2016	İletişim	Aslı Sümer	2
	Karşı Ateşler- Neoliberal İstilaya karşı Direniş Hizmet Edecek Sözler	2017-	Sel Yayıncılık	Sertaç Canpolat	2
		2021			
	Karşı Ateşler- II: Avrupa Sosyal Hareketi İçin	2018	Sel Yayıncılık	Işık Ergüden	
	Televizyon Üzerine	2019-	Sel Yayıncılık	Alper Bakım	3
		2021			
2	Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması	2019	Bilgi Üniversitesi	Nazlı Ökten	
0					
2	Heidegger'in Politik Ontolojisi	2019-	Monokl	Aslı Sümer	
1					
	Sanatın Kuralları- Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı	2020	Alfa Yayıncılık	Necmettin Kâmil Sevil	2
	Devlet Üzerine	2020	İletişim	Aslı Sümer	

			Yayıncılık		
2	Genel Sosyoloji -Collège de	2021	İletişim	Zuhal Emirosmanoğlu	
2	France Dersleri (1981-1983)		Yayıncılık		
	Ayrım: Beğeni Yargısının	2021	Nika Yayınevi	Ayşe Günce Berkkurt,	2
	Toplumsal Eleştirisi			Derya Fırat Şannan	
2	Homo Academicus	2021	Bilgi	Nazlı Ökten, Eren	
3			Üniversitesi	Gülbey, Arzu Nilay	
				Kocasu	
	Sosyolog ve Tarihçi	2021	Vakıfbank K.Y.	Zuhal Emirosmanoğlu	2
	Düşünümsel Sosyolojiye	2021	İletişim	Nazlı Ökten	9
	Davet		Yayıncılık		
	Sanat Sevdası	2022	Metis	Sertaç Canpolat	3
			Yayıncılık		

Sapiro ve Bustamente'nin 2008 yılı için Bourdieu'nün kitaplarının çevirilerinin dünyadaki dolaşımıyla ilgili verdikleri tabloda Türkçe 6 çeviriyle yarı-çevresel dil olarak sınıflandırılmıştır (2009, s.8). Verdiğimiz tablodan hareketle 2008'den 2016'ya kadar geçen sürede 13, 2016'dan 2022'ye kadar ise 4 yeni kitap çevrilmiştir. İşaret ettiği yüksek çeviri ritmiyle Türkçenin bugün artık merkez diller arasında yerini aldığını söylemek mümkündür. Burada önemli bir diğer nokta 2007'de yayımlanan ilk Türkçe Bourdieu derlemesi *Ocak ve Zanaat-Pierre Bourdieu Derlemesi*'nin, sonrasında artan çeviri ritminin dinamiklerinden biri olduğudur (Çeğin vd., 2007).

Tabloda *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine* dışında 1995'ten 2015'e kadar çevirilerde yeniden baskı yoktur. Yeniden baskılarda Heretik Yayınları çeviri uzamına hakimdir. Yayınevi kurucusu ve genel yayın yönetmeni Levent Ünsaldı çevirmenler arasındadır. Kurulduğu 2013 yılı itibarıyla 2016'ya kadar basılan toplam 14 kitap içinde Heretik'in payı 7'dir. Özellikle *Ayrım* ve *Dünyanın Sefaleti* gibi hacimli kitaplarda çeviriler kolektif yapılmıştır. Heretik, 1997 yılında Kesit yayınlarınınca Işık Ergüden tarafından *Toplumbilim Sorunları* adıyla çevrilen *Sosyoloji Meseleleri*'nin 2016'da yeniden çevirisini yayımlamıştır. 4 yıl gibi kısa bir sürede 7 kitabın çevirisine imza atan Heretik'te kolektif bir çeviri faaliyeti olduğu görülmektedir. Heretik 2022 itibarıyla *Dünyanın Sefaleti*'nin yeni baskısıyla yayınlarına devam etmektedir. Ayrıca epistemoloji teması içinde eksik olan *Science de la Science et Reflexivite* ile 20 ülkeden 126 yazar tarafın katılımıyla yazılan ve 2020'de Fransa'da yayımlanan *Dictionnaire internationale Bourdieu* [Uluslararası Bourdieu Sözlüğü] çevirilerini de yine yayın programına aldığını duyurmuştur.⁵

Yapı Kredi Yayınları *Televizyon Üzerine* (1997), *Sanatın Kuralları* (1999) ve *Karşı Ateşler*'i (2006) çevirmiştir. İlgili sanat ve medya konularınadır, daha sonra hiçbir çeviri basmamıştır. Kamusal alanla ilgili *Televizyon Üzerine* (1997) ve *Karşı Ateşler*'in çevirilerini Sel Yayınları yeniden basmış, *Sanatın Kuralları*'nı ise 2020'de Alfa Yayıncılık yeniden yayımlamıştır. 2020 ve 2021 yıllarında 5

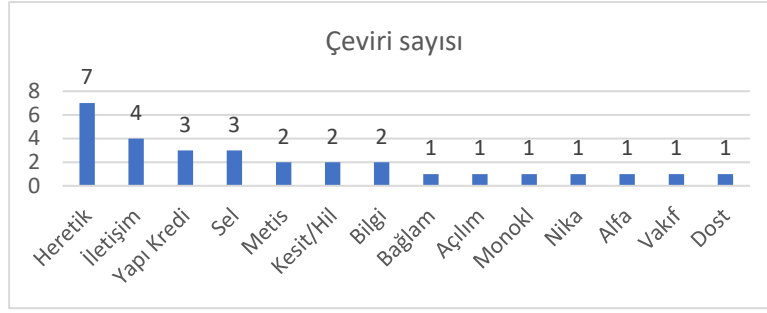
⁵ Bkz. Heretik Yayınları Twitter hesabı. Çevrimiçi. 21.12.2022. <https://twitter.com/heretikyayin/status/1573272293349924866>

çeviri yeniden basılmıştır. Başka bir deyişle, bunlardan 3 tanesi yayınevi değiştirerek yeniden basılan çevirilerdir. Alana yeni giren yayınevleri 1'er kitapla Alfa Yayıncılık, Nika Yayınevi, Monokl ile 2 kitapla İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınlarıdır. Nika ve VakıfBank, yayıncılık uzamında da görece yeni yayınevleridir. Monokl Yayınları da *Heidegger'in Politik Ontolojisi*'ni (2019) çevirerek tek kitapla Bourdieu uzamında temsil bulmaktadır. Bu kitap 31 yıllık bir gecikmeyle Türkiye'ye girmiştir. Kitabı Heretik, İletişim ve Monokl Yayınları'nda da Bourdieu çevirileri olan Aslı Sümer çevirmiştir.

Sosyal bilimler yayıncılığında eski yayınevlerinden Dost Yayınları erken dönem diyebileceğimiz 2009 yılında Çağrı Eroğlu çevirisiyle sadece *Bekarlar Balosu*'nu yayımlamıştır. İkinci baskısını (2021) yine Zuhul Emirosmanoğlu çevirisiyle VakıfBank Yayınlarının yaptığı (2021) *Sosyolog ve Tarihçi*'yle Açılım Yayınları da (2014) tek çeviri yayımlamıştır. Çeviriler uzamıyla ilgili en belirgin durum, 2003'te çevrilen ve tüm dünyada en çok atıf yapılan kitap *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*'la Bourdieu'nün alımlanmasına alan açmış İletişim Yayınlarının öncü rolüdür. Yayınevi Zuhul Emirosmanoğlu'nun çevirisiyle *Genel Sosyoloji -Collège de France Dersleri*'ni (2021) yayımlayarak epistemoloji ve sosyal teori temalarına katkı yapmıştır. Aslı Sümer çevirisiyle yayınevinin 2015'te bastığı *Devlet üzerine* 2016 ve 2020 yıllarıyla birlikte toplam 3 baskı yapmıştır. İletişim Yayınları uzamda varlığını, süregelen Bourdieu çevirileriyle ve yeniden baskılarla önemini korumaktadır. Özetle 2015-2016 yılları yayıncılık alanı ve okur kitlesi üzerinden Bourdieu'ye ilginin belirginleştiği yıllardır.

Bu uzamda ilk defa bir üniversite yayınevi olarak Bilgi Üniversitesi Yayınları yer almıştır. Bu dönemde, *Devlet Üzerine*'nin yanı sıra *Sosyolog ve Tarihçi* 2 baskı, *Ayrım* 2 baskı, *Sanatın Kuralları* 2 baskı yapmıştır. 2019-2021 aralığına bakıldığında yeniden baskılarda son durum 2021'de 5 kitap, 2020'de 2 kitap, 2019'da 2 kitaptır.

Özellikle İngilizce çevirilerin Richard Nice başta olmak üzere birkaç çevirmen etrafında toplandığını düşündüğümüzde, Türkiye'deki dolaşım uzamında çevirmenlerin sayısının çok fazla olduğu göze çarpmaktadır. Farklı kitapların çevirilerine ortak katılan çevirmen sayıları dikkate alındığında uzamda toplam 23 çeviri kitap için 24 farklı çevirmen bulunduğu görülmektedir. Bu çevirmenlerin profillerine bakıldığında, birkaç istisna dışında sosyoloji alanından genç araştırmacılardan ve dolaşıma aracılık eden akademisyenlerden oluşan bir kolektif ağ olduğu görülmektedir. 2013 ila 2016 arasında 7 çeviri yayımlayan Heretik Yayınlarında, *Varisler Öğrenciler ve Kültür* (2 çevirmen), *Yeniden Üretim* (3 çevirmen), *Ayrım* (2 çevirmen), *Dünyanın Sefaleti* (8 çevirmen), *Sosyoloji Meseleleri* (3 çevirmen) kolektif yapılmış çevirilerdir. Kolektif çeviriye 2013 ila 2016 yılları arasında yüksek çeviri ritmiyle eksik temel metinleri alana kazandırma amacıyla benimsenmiş bir strateji olarak bakılabilir. Heretik dışında kolektif çeviri pratiği Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından çevrilen *Homo Academicus*'ta (2021) görülmektedir. Bourdieu metinleri arasında çeviri açısından en zorlu ve hacimli metinlerden biri olan *Homo Academicus* Nazlı Ökten, Eren Gülbey ve Arzu Nilay Kocası tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Grafik 1- 1995-2021 arası çeviri sayısına göre yayınevi dağılımı

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de dolaşımda olan kitapların kaynak üretim kronolojisinde yayın yılları, çevirilerin 1995-2021 arasında ritmi ve çevirisi için geçen zamansal fark aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Değerlendirmede çeviri için geçen 30 yıl ve üzeri fark eşik alınmış ve bu çeviriler vurgulu gösterilmiştir. Bourdieu kitaplarının Fransa’da yayın yılıyla Türkiye’deki yayın yılı arasındaki farkı görebilmek için çevirilerin sadece ilk baskı yılları verilmiştir. Burada uzama girişte kronolojik fark, yıllara göre çeviri ritimleri ve kaynak-hedef uzamlar arasındaki çeviri için geçen zaman farkı görülmektedir.

Tablo 2- Türkçeye çevirilerin kronolojisi ve ritmi- zamansal farklar

	Kitap adı	Yayın	İlk Çeviri	Fark
1	Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine	1994	1995	1
2	Toplumbilim Sorunları	1980	1997	17
3	Televizyon Üzerine	1996	1997	1
4	Sanatın Kuralları	1992	1999	7
5	Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar	1992	2003	6
6	Karşı Ateşler	1998	2006	8
7	Bekarlar Balosu	2002	2009	7
8	Sanat Sevdası (Metis)	1966	2011	45
9	Pierre Bourdieu, Seçilmiş Metinler (Heretik)	1987	2013	26
10	Bilimin Toplumsal Kullanımları (Heretik)	1997	2013	16
11	Bir Otoanaliz için Taslak	2004	2013	9
12	Varisler Öğrenciler ve Kültür (Heretik)	1964	2014	50
13	Eril Tahakküm	1998	2014	16
14	Sosyolog ve Tarihçi	2010	2014	4
15	Yeniden Üretim (Heretik)	1970	2015	45
16	Ayırım (Heretik)	1979	2015	36
17	Dünyanın Sefaleti (Heretik)	1993	2015	22
18	Devlet Üzerine	2011	2015	4
19	Akademik Aklın Eleştirisi Pascalca Düşünme Çabaları	1997	2016	19
20	Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması (Bilgi)	1972	2019	47
21	Heidegger’in Politik Ontolojisi (Monokl)	1988	2019	31

22	Genel Sosyoloji -Collège de France Dersleri (1981-1983)	2015	2021	6
23	Homo Academicus (Bilgi)	1984	2021	37

Bu tabloya göre, 17 yıl farkla giren *Toplumbilim sorunları* dışında 1995- 2009 yılları arasında ortalama 6 yıl farkla kaynak Fransız üretim uzamını yakından takip eden bir ivme görülmektedir. Uzama giriş farkına bakıldığında sırasıyla *Varisler Öğrenciler ve Kültür* (50 yıl-Heretik), *Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması* (47 yıl-Bilgi), *Sanat Sevdası* (45 yıl-Metis), *Yeniden Üretim* (45 yıl-Heretik), *Homo Academicus* (37 yıl-Bilgi), *Ayrım* (36 yıl-Heretik), *Heidegger'in Politik Ontolojisi* (31 yıl-Monokl) en büyük zaman farkıyla dolaşıma giren metinlerdir. Buna göre, 30 yıl ve üzeri fark dikkate alındığında Bourdieu'nün yapıtı içinde en temel metinler Heretik ve Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından çevrilmiştir. 2015-2021 yılları arasında yapılan çevirilerin, Bourdieu'nün üretim alanıyla en fazla zaman farkının bulunduğu klasikleşmiş metinleri olduğu görülmektedir. Eksik kalan temel metinlerin çevrisiyle bugün artık Bourdieu'nün yapıtının Türkiye'deki daha bütüncül bir temsili bulunmaktadır.

2.3. Kitapların Tematik Sınıflandırması

Bu araştırmada, yeni eklenen çevirilerle, Nur ve Koytak'ın (2014, s.362) Bourdieu'nün 27 kitabı⁶ üzerinden yaptığı 8 tematik başlık sınıflandırmasına dayanarak 2016 yılında çıkardığımız tablo temel alınarak güncellenmiştir (Emirosmanoğlu, 2016, s.19; 2022).

Tablo 3- Tematik sınıflandırmada çevirilerin güncel durumu

Tematik sınıflandırma	Kitabın adı	Çeviri yılı	Yayınevi
Sosyolojik Teori (6)	Le sens pratique (1980)	-	
	Toplumbilim sorunları/ Sosyoloji Meseleleri (1980)	1997	Kesit
	Pierre Bourdieu, Seçilmiş Metinler (1987)	2013	Heretik
	Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar (1992)	2003	İletişim
	Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine (1994)	1995	Kesit
	Genel Sosyoloji- Collège de France Dersleri (1981-1983)	2021	İletişim
Sosyal Farklılaşma-Tabakalaşma (3)	Yeniden Üretim (1970)	2015	Heretik
	Ayrım (1979)	2015	Heretik/Nika
	Eril Tahakküm (1998)	2014	Bağlam
Kültürel Üretim (6)	Sanat Sevdası (1966)	2011	Metis
	Ce que parler veut dire (1982)	-	-
	Heidegger'in Politik Ontolojisi (1988)	2019	Monokl
	Sanatın Kuralları (1992)	1999	Yapı Kredi/Alfa

⁶ Bu listeye çevrilmemiş kitapları da dâhildir.

	Bilimin Toplumsal Kullanımları (1997)	2013	Heretik
	Langage et pouvoir symbolique (2001)	-	-
Eğitim (3)	Varisler Öğrenciler ve Kültür (1964)	2014	Heretik
	Homo Academicus (1984)	2021	Bilgi Üniv.
	La Noblesse d'Etat (1989)	-	-
Kamusal müdahale (2)	Televizyon Üzerine (1996)	1997	Yapı Kredi/Sel
	Karşı Ateşler 1-2 (1998)	2006	Yapı Kredi/Sel
Epistemoloji (4)	Le Métier de sociologue (1968)	-	-
	Akademik Aklın Eleştirisi -Pascalca Düşünme Çabaları (1997)	2016	Metis
	Science de la science et réflexivité (2001)	-	-
	Bir Otoanaliz için Taslak (2004)	2013	Bağlam
Siyaset Ekonomi (3)	Dünyanın Sefaleti (1993)	2015	Heretik
	Les structure sociales de l'économie (2000)	-	-
	Devlet Üzerine (2012)	2015	İletişim
(Etnografik) Cezayir (5)	Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması (1972)	2018	Bilgi Üniv.
	Sociologie de l'Algérie (1958)	-	-
	Travail et travailleurs en Algérie (1964)	-	-
	Le Déracinement (1964)	-	-
	Algérie 60 (1977)	-	-

Bu tabloda bugüne kadar Türkçeye çevrilmeyen kitaplar kalın harflerle vurgulanmıştır. En belirgin durum 1950'lerdeki etnografik Cezayir çalışmalarının Türkçede hala eksik olmasıdır. Biz bu tabloda Nur ve Koytak'ın (2014) 'Sosyal Teori' temasında sınıflandırdığı 'Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması'nı (2018) etnografi teması altında sınıflandırdık. Nazlı Ökten Gülsoy'un (2012), önemini vurguladığı bu **etnografya** temasında Bourdieu'nün dolaşımına katkısı kendi çevirdiği bu kitapla olmuştur. Ökten Gülsoy ayrıca, Fransa'da 1984 yılında yayımlanan ancak Türkçede 2021'e kadar eksik kalan **eğitim** temasındaki *Homo Academicus*'un çevrilmesi ve yayımlanmasına katılmıştır. Bu iki temel metni alana Bilgi Üniversitesi Yayınlarından çıkan çevirileriyle dahil etmiştir. Bu yönüyle 1995'ten günümüze Türkiye'de ilk defa bir üniversite yayınevi olarak Bilgi Üniversitesi Yayınları Bourdieu çeviriler uzamına dahil olmuştur.

Yayınevlerinin tematik ilgisine bakıldığında, örneğin Metis Yayınlarının ilgisi 'Kültürel Üretim' tematiğinde *Sanat Sevdası* (2011) ve 'Epistemoloji' tematiğinde *Akademik Aklın Eleştirisi Pascalca Düşünme Çabaları*'na (2016) olmuştur. *Akademik Aklın Eleştirisi* 2016 ile 2019 yılları arasında 3 baskı yapmıştır. Bu tematik sınıflandırma tablosu, çevrilmeyen *Ce que parler veut dire* (1982) [Konuşmak ne demektir] ile *Langage et pouvoir symbolique* (2001) [Dil ve Simgesel İktidar] ile **kültürel üretimler** tematiğinde Bourdieu'nün dil, söylem ve iktidarı konu edinen metinlerinin

eksik olduğunu göstermektedir. Genel bir değerlendirmeye, eksik **epistemoloji** temasında yer alan 4 metinden 2'si 2016 sonrası alana girmiştir. İlk metinlerden diyebileceğimiz *Le Métier de sociologue* (1968) [Sosyolog mesleği] ve *Science de la science et réflexivité* (2001) [Bilimin Bilimi ve Düşünümsellik] çevrilmemiştir. Tabloda dikkat çeken bir diğer tema **siyaset-ekonomi**dir. Burada yer alan 3 metinden 2'si 2015'ten sonra Heretik ve İletişim tarafından çevrilerek dolaşıma girmiştir. *Les structures sociales de l'économie* (2000) [Ekonominin Sosyal Yapıları] eksiktir. Uzama en erken giren tema **kamusal müdahale**dir. Bu tema da 1997-2007 yılları arasında farklı dergilerde yayımlanan yazılarla paralel bir dolaşım göstermektedir; başka bir deyişle **siyaset** ve **ekonomi** ile **kamusal müdahale** temaları Bourdieu'nün Türkiye uzamına erken girişini temsil etmektedir. Erken çevrilen temalar arasında **Sosyolojik Teorinin** girişine 1995'te Kesit Yayınları öncülük etmiştir. Ardından İletişim ve Heretik bu temaya ilgi göstermiştir ve bugün sadece *Le sens pratique* (1980) [Pratik Duyu] çevirisi eksiktir. Heretik Yayınları 8 temadan 5'inde çevirilere katılarak, hemen her temada eksik metinlerden çeviri yapmıştır.

3- AKADEMİK PRATİKLERDE BOURDIEU ÇEVİRİLERİ

Çevirilerin dolaşımının nicel olarak akademik araştırma pratikleri üzerinde etkisi, alımlamayı ilişkişel düşünmek açısından önemli bir basamaktır. Bu nedenle öncelikle akademik pratiklerle çeviriler arasındaki ilişkiye dönük nicel bir veri inşa edebilmek için SOBİAD atf dizininde çevrilen kitap başlıklarına yapılan atf istatistikleri Bourdieu kitaplarının tematik sınıflandırmasıyla birlikte listelenmiştir. Ardından Bourdieücü metodolojiye atf yapan tez istatistiklerine başvurulmuş, YÖK Tez veritabanında "Bourdieu" anahtar sözcük taramasıyla tezlerin bir listesi çıkarılmıştır. Burada amaç yıllara göre Bourdieücü yöneme hangi akademik disiplinlerde ve konu alanlarında referans verildiğini ve akademik ilgiyi gözlemlemektir. Bu inceleme, sosyoloji alt alanlarındaki tema yoğunluklarını, çevirilerin tematik sınıflandırmasıyla ilişki içinde düşünmek açısından önemli bir veri sağlayacaktır.

3.1. SOBİAD Dizininde Atf Sayıları ve Tematik Temsiller

SOBİAD dizininde Türkçe çevirilerin eser isimlerine atf taramasıyla Mayıs 2022'ye kadar yapılan atf sayıları incelenmiştir. Çevirilere ait ayrıntılar yukarıda yapmış olduğumuz tematik sınıflandırmaya göre aşağıdaki tabloda tema sütunuyla birlikte verilmiştir. SOBİAD üzerinde 'Tüm girdilerde' taramada "Bourdieu" 12660 atıfla 'Foucault'nun ardından (19612) Fransız sosyologlar içinde ilk sıralardadır. Ayrıntılı atf incelemesi sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4: Toplam atıflar içinde 50 ve üzeri atf alan çevirilerin sıralaması (Mayıs 2022)

Çeviri kitap	Çevrildiği yıl	Baskı sayısı	Atf sayısı	En çok atf yıl/sayı	Tema
Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar	2003	9 ⁷	590		Sosyal Teori

⁷ Bu çeviri Nazlı Ökten Gülsoy tarafından *Düşünümsel Bir Sosyoloji İçin Cevaplar* başlığıyla genişletilerek 9. baskısını yapmıştır.

Televizyon üzerine	1997	2	380		Kamusal alan
Eril Tahakküm	2014	2	378		Sosyal tabakalaşma
Ayrım- Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi	2015	2	256	2019-88	Sosyal tabakalaşma
Toplumbilim sorunları/ (Sosyoloji Meseleleri (1980))	1997 (2016)	4	107+81=188		Sosyal Teori
Sanatın Kuralları	1999	2	180	2019-32	Kültürel Üretim
Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine (1994)	1995-	3	162	2019-29	Sosyal Teori
Homo academicus	2021	1	128		Eğitim
Karşı Ateşler 1-2 (1998)	2006	2	109		Kamusal alan
Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin	2013	4	69	2019-16	Kültürel Üretim
Varisler Öğrenciler ve Kültür (1964)	2014		61		Eğitim
Sanat Sevdası (1966)	2011	3	54		Kültürel üretim
Yeniden Üretim (1970)	2015	4	52		Sosyal tabakalaşma

590 atıfla ilk sırada yer alan *Düşünümsel Bir Antropoloji için Cevaplar* aynı zamanda tüm dünyada da en çok başvurulan metindir. Bourdieu'yü alımlamada indirgeyici olarak nitelendirilen bu metnin Türkiye'de de temel referans metni olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir.

Tablo 5: Çeviriler üzerinden atıf oranları tematik temsili

Tema	Atıf sayısı
Sosyal teori	979
Sosyal tabakalaşma	686
Kamusal alan	489
Kültürel Üretim	303
Eğitim	189
Epistemoloji	80
Ekonomi ve politika	46
Cezayir	5

Atıf sayılarına göre ilgi Bourdieu'nün teorik başka bir deyişle 'Sosyal teori' temasındaki çevirileridir. Bu metinler dolaşımında 1. evrede yoğunlaşan çeviri metinlerdir ve Bourdieu'nün Türkiye'ye girişi teorik temayla gerçekleşmiştir. Bu temadaki çeviriler aynı zamanda ortalama 3

baskıyla en çok baskı yapan, dolayısıyla en çok okunan metinlerdir. ‘Sosyal teori’nin ardından sırasıyla ‘Sosyal tabakalaşma’, ‘Kamusal alan’, ‘Kültürel üretim’ ve ‘Eğitim’ temaları gelmektedir.

2021’de Türkçeye çevrilene kadar *Homo Academicus* 13 Fransızca atıfa karşılık 128 atıfla İngilizce üzerinden okunmuş ve okunmaya devam etmektedir. 2015 yılında ve 2021 yılında 2 baskı yapan *Ayrım*’a toplam 257 atıf yapılmıştır. 2005 ila 2022 arası *Ayrım*’ın İngilizce çevirisine toplam 113 atıf yapılmış ve atıf yapan çalışmaların 46’sı Türkçedir. *Ayrım*, 2015’te Türkçeye çevrilmiş olmasına rağmen, 2016 itibarıyla toplam 29 akademik çalışmada referansların %50’sinden fazlası eserin Fransızcadan İngilizceye yapılan çevirisinedir. 1999’da çıkan *Sanatın Kuralları*, Türkçe çeviri kronolojisinde Bourdieu’den çevrilen 4. kitap olmasına rağmen toplam 180 atıf almıştır. Bu üç metin atıf oranları değerlendirildiğinde İngilizce çevirileri üzerinden de okunmaya devam etmektedir.

‘Epistemoloji’, ‘Ekonomi Politika’, ‘Cezayir’ temalarındaki çeviriler en az atıf alanlardır. Türkçe erişimdeki bu temalarda eksik çeviriler nedeniyle Fransızca kaynak dil ve İngilizce çeviriler üzerinden okumayı temsil eden toplam 338 atıf yapılmıştır. Söz konusu temalarda eksik metinler yaklaşık 2/3 oranında İngilizceden okunmaktadır. Bourdieu’nün ‘Kültürel Üretim’ temasında dikkat çeken dil ve söylemin simgeselliği ve güç ilişkisini konu edinen iki kitabı Türkiye’de dolaşımında değildir; ancak *Langage et pouvoir symbolique* (2001) İngilizce 206, Fransızca 13 atıfla okumalar arasındadır. ‘Epistemoloji’ temasında 5 metinden 2’si eksiktir, eksik metinler 3’te iki oranında İngilizce üzerinden okunmaktadır ve çevrilen iki metin için her birine atıf 50’nin altındadır. *Sanatın Kuralları*’nın 180 atıfla ilk sırada yer aldığı ‘Kültürel üretim’ temasında çevrilen diğer iki metin yaklaşık 50 atıf almıştır. ‘Ekonomi ve politika’ temasında 3 metinden 1’i eksiktir, her birine 50’nin altında atıf yapılmıştır.

‘Eğitim’ temasında 3 metinden 1’i eksiktir ve 2 çeviriye toplam 189 atıf yapılmıştır. 2021’de çevrilmesine rağmen 37 yıl farkla Türkçeye çevrilen *Homo Academicus* 128 atıfla hızlı bir dolaşıma girmiştir. Temadaki *Varisler Öğrenciler ve Kültür* 50 yıl farkla 2014’te çevrilmiş ancak 61 atıf almıştır.

3.2.Lisansüstü tezlerde “Bourdieu”

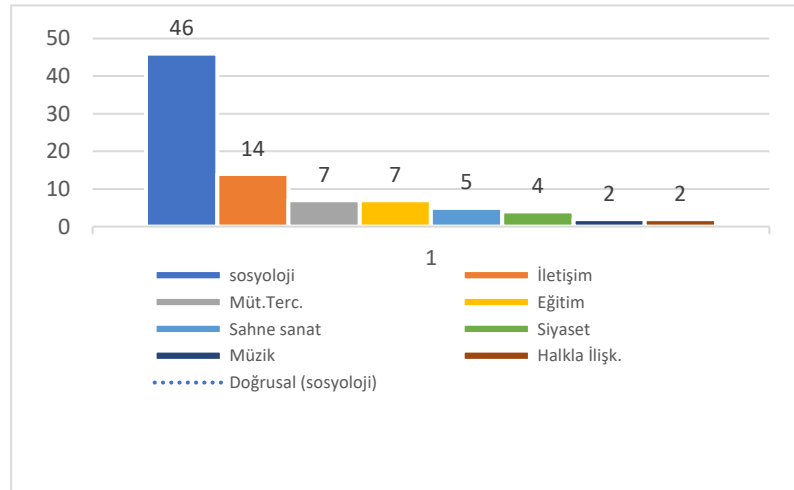
Bilim pratiklerinde Bourdieucü yönteme olan ilginin nicel bir temsilini sunmak amacıyla, Şubat 2022’de YÖK Tez Merkezi üzerinde tez özetlerinde “Bourdieu” anahtar sözcüğüyle tarama yapılmıştır. Yıllara göre toplam bütüncü içinde yer alan 400 tezin konu dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Yıllara göre tez 'Konu' dağılımları

Tez Özetlerde 'BOURDIEU' taramasında 'KONU'lara göre dağılım	YL	DR	1999	2001	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Sosyoloji- 217	148	69	1	1	1	2	2	1	3		4	11	5	2	10	7	14	15	25	27	46	13	25	
İletişim Bilimleri- 41	21	20		1					2	1		1		2			2	2	2	3	14	3	8	
Mütercim Tercümanlık- 35	17	18				1			1		2	2	1		1	1	3		3	3	7	5	4	
Siyaset- 27	20	7	1			1					1			3	1	2	2	1	3	1	4	1	5	
Eğitim - 21	11	10										3		1	2		1	1	3		7	1	1	
Sahne ve görüntü sanatları- 18	14	4							1				1	1		1	3	1	1	2	5	2		
Gazetecilik- 14	7	7			1			1	1		1	1								1	2	3	3	
Antropoloji -11	7	4								1	1	1				2			1	1	1		2	
Müzik -11	5	6															1	2	1	3	1	2	1	
Güzel sanatlar- 5	4	1															1	1	1	1			1	
TOPLAM	254	146		2	2	2	4	2	2	7	3	9	19	7	9	17	11	29	22	42	40	88	29	49

Bu tabloya göre, 1999 -2021 arasındaki dağılım bize akademide Bourdieu çalışmalarının 2015 öncesi ve sonrası iki dönem olarak incelenebileceğini gösteren bir ivme ortaya koymaktadır. Farklı disiplin ve konu dizinlerinde Bourdieucü metodolojiye ilgi artmıştır. Tüm konu alanlarında belirgin artış 2015'tedir. Bu artış, verdiğimiz 3 evreli sınıflandırmaya göre 2016 sonrası 3. evreye denk düşmektedir.

2019 yılı için özetlerde "Bourdieu" anahtar sözcükle öne çıkan 'konu' başlığı taramasında alanların temsili aşağıdaki grafikte görüldüğü gibidir. Rakamlara göre, doktora tezlerinde Bourdieucü yaklaşıma ilgi sıralamasında Sosyoloji, İletişim Bilimleri ve Mütercim Tercümanlık alanları başta gelmektedir.

Grafik 2: Tezlerde 'Konu' taramasında "Bourdieu"

2016-2022 arası özetlerde Bourdieu taramasıyla 98 doktora tezi içinde 12 ve üzeri tez sayılarına göre, Hacettepe (29), ODTÜ (26) Ankara Üniversitesi (23), YTÜ (17), Marmara (15), Boğaziçi (15), Mimar Sinan (12) en yüksekten en düşüğe doğru sıralanabilir. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere, genel olarak tezlerdeki artışın 2015 itibarıyla başlamış ve bu 8 üniversite artan ritimde tez sayılarında 2017-2020 aralığında ciddi bir yükseliş yaşanmıştır. 2019 yılı 29 teze en yüksek artışı ortaya koymaktadır.

Grafik 3: İlk 8 üniversitede yıllara göre tez sayısı değişimi

SONUÇ

Sosyal bilim çevirileri alanı günümüz araştırmalarında hem çeviri hem de sosyoloji disiplinlerinde gündeme gelmeye başlayan bir alandır. Bu alanın bir çeviri uzmanlık alanı olarak müfredatlarda yer bulmaya başlaması gerek çevirmenlerin yetiştirilmesi gerekse akademisyenlerin editoryal faaliyetlerle ya da doğrudan çevirilerle alana katkı potansiyelini artırmıştır. Bilimsel bilginin ve düşüncelerin uluslararası dolaşımında merkezi rol üstlenen çeviriler uzamına sosyolojik bakış, çeviribilim araştırmalarının disiplinlerarası araştırmalara yapacağı katkı potansiyelini de ortaya koymaktadır. Çeviri sosyolojisi bu yönüyle sosyal bilimler alanına yönelerek yayıncılık, bilim ve kültür politikalarına dönük geniş bir perspektif sunacaktır.

Bourdieu'nün yapıtının alımlanmasına dönük çok sayıda araştırma, uluslararası dolaşımda çevirilerin farklı coğrafyaların kendine özgü entelektüel alan dinamikleriyle etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum kendi kaynak bağlamı içinde yıllar içinde izlediği kavramsal ve kuramsal gelişimi Bourdieu'nün yapıtının ilişkisel okunması ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Çevrilecek kitapların bilinçsiz seçim mantığından kaynaklanan kronolojik kopukluk sonrasındaki alımlama seyrinde sosyal bilim pratiklerini sınırlandırmıştır. Alımlanma bağlamlarında tematik dolaşım farklılıkları çeşitli metodolojik ve ampirik damgalamalara yol açmıştır.

Bourdieu gerek İngilizce gerek diğer dillerde parçalı giriş nedeniyle alımlama sorunlarıyla mücadele edebilmek için dolaşım süreçlerine bizzat kendisi müdahil olmuşken, Türkiye'de bu süreci kolektif bir ağın yönettiği görülmektedir. Editör, çevirmen, yayınevi ve akademisyen kimlikleriyle aracı bir fail ağının alımlama bağlamını kurmada sistematik bir çabasının olduğu fark edilmektedir. Bu çabaya katılan isimler genel olarak dolaşım uzamına yön veren kolektif bir eylemin de aktörleri konumundadırlar. Bu kolektifte yer alan isimler 2007'de yayımlanan ilk derlemede dünyadaki alımlanma sorununun bilincindedir. Özellikle Heretik Yayınlarının başat aktör olduğu 2012-2015 arasındaki süreçte bu soruna çok net vurgu yapan bir söylem ön plana çıkmaktadır. Buna göre, belli bir metodolojiyle ilişki kurarken Türkiye'de epistemolojik eleştiri ve ampirik geleneğin zayıf olması eleştirilmektedir. Ayrıca kavram fetişizmi ve 'kuramcı' yönelimleriyle sosyal bilim pratikleri üzerine düşünüm eksikliğinin de altı çizilmektedir. Temel

metinlere erişimle okuma pratiklerini ve anlamlandırma bağlamlarını kurucu rolüyle çevirilerin dolaşımının bilim pratikleriyle ilişkişel düşünülmesi işte bu açıdan önemlidir. Bu yönüyle Bourdieücü yaklaşımın temelinde yer alan düşünümsel ve ilişkişel bir sosyal bilim anlayışına ihtiyaç vardır.

Çeviriler ve akademik pratikler arasındaki ilişki değeriendirildiğinde 2016 sonrasında çevirilerin hızla çoklu yeniden baskıya gittiği görülmüştür. Bu, yoğun bir dolaşımı ve talebi temsil etmektedir. Eksik temalardaki temel metinler ortalama 30 yıl zaman farkıyla dolaşıma girmiştir. Türkçe Bourdieu çevirilerine erişimle nicel anlamda bilim pratiklerindeki artış arasında doğru orantı gözlemlenmiştir. 2019 yılında en çok tezin tamamlanması, çevrilen temalardaki boşlukların büyük ölçüde tamamlanmasıyla ve 2016 itibarıyla çevirilerin yoğun dolaşımıyla daha fazla erişilir hale gelmesiyle ilişkilendirilebilir.

Kitap formatında çevirilerin dolaşımının sosyokültürel koşullarla ilişkisi konusu alımlama çalışmalarının en önemli bileşenlerinden biridir. Bu konuda Avrupa'daki büyük çaplı projeler, bu alanda Türkiye'de de araştırmalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Çeviri sosyolojisiyle sosyal bilimlerin dolaşımına bakmak disiplinlerarası araştırmalara yön verebilecek nitelikte ve önemlidir. Çeviriler, süreç ve bu sürece katılan fail ağları, çevrilecek kitapların seçim mantığı, çevirilerin bağlamlarıyla dolaşım dinamikleri üzerine yapılacak saha çalışmaları alımlamayı düşünmede ilk basamak olabilir. Akademik pratiklerimizin niteliği açısından da belli düşünür ve düşünce geleneklerinin dolaşım koşullarına bütüncül ve eleştirel bakış, Türkiye'deki sosyal bilim pratiklerimizi düşünümsel bir noktaya taşıyacaktır. Daha yalın bir ifadeyle, kendi araştırma alanlarımızdan Bourdieu'yü hangi bağlam ve koşullarıyla ilişki içinde, hangi metinlerini, hangi diller üzerinden, hangi temalarla nasıl ve 'nereden' okuyoruz soruları bu düşünümsellik içinde değeriendirilmez. Bütüncül okumayı zorunlu kılan disiplinlerarasılığıyla Bourdieu sosyolojisinin tematik çeşitliliği çeviri araştırmalarında da eğitim sosyolojisi gibi yenilikçi konu ve alanlara yönelme potansiyeli sunacaktır. Türkiye'de epistemoloji ve etnografya temalarındaki boşluklara dönük bilinç bu yönüyle önemsenmelidir. Nicel yönüyle de olsa sosyal bilim çevirileri ve akademik pratikler arasında ilişkiye odaklanan benzer araştırmalar, nitel perspektifte disiplinlerarası alımlama araştırmalarına zemin oluşturacaktır. Ayrıca sosyal bilimlere yön veren başka düşünce gelenekleri ve düşünürlerin dolaşımı için yapılabilecek benzer araştırmalar sosyal bilim yayıncılığına dönük sorunlara bakış açısını da dönüştürecek niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, B. (1999). 'Sosyal bilimler metinleri çevirisi'. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2). Çevrimiçi. 12 Ağustos 2022. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/41186/504782>.
- Berrichi, A. (2012). 'La traduction en sciences sociales' *Traduire* No: 227 <http://journals.openedition.org/traduire/467> ; DOI : 10.4000/traduire.467. Çevrimiçi. 30 Nisan 2019.
- Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*. Çev. Hülya Tufan. İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (1995). *Toplumbilim Sorunları*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Kesit Yayıncılık.

- Bourdieu, P. (2001). *Science de la science et réflexivité*. Raison d'Agir.
- Bourdieu, P. (2002). 'Les conditions sociales de la circulation internationale des idées'. *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, No: 145, s.3-8. Çevrimiçi. 24.08.2022. www.persee.fr/doc/arss_0335-5322_2002_num_145_1_2793.
<https://doi.org/10.3406/arss.2002.2793>
- Bourdieu, P. (2009). *Bekarlar Balosu*. Çev. Çağrı Eroğlu. Ankara: Dost Yayınları.
- Bourdieu, P. (2009). *Sanat Sevdası*. Çev. Sertaç Canpolat. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bourdieu, P. (2013). *Bir Otoanaliz için Taslak*. Çev. Murat Erşen. İstanbul: Bağlam.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım*. çev. Ayşe Günce Berkurt, Derya Fırat Şannan. Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Devlet Üzerine*. Çev. Aslı Sümer. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Akademik Aklın Eleştirisi*. Çev. P. Burcu Yalım. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bourdieu, P. (2018). *Bir Pratik Teorisi İçin Taslak: Kabiliye Üzerine Üç Etnoloji Çalışması*. Çev. Nazlı Ökten Gülsoy. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2018). *Bir Pratik Teorisi için Taslak*. Çev. Nazlı Ökten Gülsoy. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2019). *Heidegger'in Politik Ontolojisi*. Çev. Aslı Sümer. İstanbul: Monokl Yayınları.
- Bourdieu, P. (2020). *Sanatın Kuralları- Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı*. Çev. Necmettin Kamil Sevil. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2021a). *Homo Academicus*. Çev. Nazlı Ökten, Arzu Nilay Kocasu ve Eren Gülbey. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2021b). *Sosyolog ve Tarihçi*. Çev. Zuhul Karaca (Emirosmanoğlu). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Bourdieu, P. (2022). *Genel Sosyoloji- Collège de France Dersleri*, Çev. Zuhul Emirosmanoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P.; Wacquant L. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çeğin, G. Göker, E. Arlı, Alim; Tatlıcan, Ü. (eds). (2007). *Ocak ve Zanaat-Pierre Bourdieu Derlemesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirel Bogenç, E. (2003) *Habitus dans le champ de la traduction. Infiltration des traductions de romans populaires français roserotiques dans l'espace culturel turc entre 1950-1975*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Demirel Bogenç, E. (2013) *Çeviri Sosyolojisinin İnşası, Bourdieu Çözümleri-Pratiklerden Seçkiler*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- Demirel Bogenç, E. (2014). "Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılanan Yüzü, Çeviri Sosyolojisi", *Cogito- Pierre Bourdieu, Yapı Kredi Yayınları-Üç aylık düşünce dergisi*, Sayı:76/Bahar, 402-416.
- Derek, R. (2008). 'French Production and English Reception: The International Transfer of the Work of Pierre Bourdieu'. *Sociologica*, 2/2008 Symposium/The International Circulation of Sociological Ideas: The Case of Pierre Bourdieu – Bologna: Società editrice il Mulino. 1-32. Doi: 10.2383/27720

- Dikeçligil, F. B., (2006). 'Sosyal Bilimler Epistemolojisinde Sorunların Kaynağı: Ontolojiyi Unutmak'. *Toplum Bilimleri*, ss.47-67.
- Diter, K., (2016). *Bourdieu et les sciences sociales Réceptions et usages*. Kitap tanıtım yazısı. Catherine Leclercq, Wenceslas Lizé, Hélène Stevens (eds.) 2015 <https://journals.openedition.org/lectures/19492>. Çevrimiçi. 8 Eylül 2021
- Emirosmanoğlu, Z. (2015). Çeviribilim Sosyolojisine Doğru: Bourdieu Sosyolojisiyle Türkiye'de Çeviribilim Alanını Düşünmek. (Yayımlanmamış doktora tezi). İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Emirosmanoğlu, Z. (2016). Bourdieu en Turquie- L'espace des traductions en pleine émergence. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(2), 2710-2734. Çevrimiçi. 8 Eylül 2021. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3859>
- Emirosmanoğlu, Z. (2022) Türkiye'de Bourdieu: Canlanmakta olan Çeviriler Uzamı, in *Strata-Bourdieu'den sonra* (çev. Zuhul Emiromanoğlu), Ökten Gülsoy, N.; Mücen, B. (ed.) Pheonix Yayınları.
- Gambier, Y. (2021). 'Traduire les sciences sociales'. *Handbook of Translation Studies*, Volume 5, s. 233-239 <https://benjamins.com/online/hts/articles/tra21.fr>
- Gemperle, M. (2009). 'The Double Character of the German "Bourdieu"'. *Sociologica, Symposium / The International Circulation of Sociological Ideas: The Case of Pierre Bourdieu* 2. No 1/2009. Bologna: Società editrice il Mulino. 1-33. Doi: 10.2383/29573
- Gouanvic, Jean-Marc. *Sociologie de la traduction*, Arrax, Artois Presses Université, 1999.
- Heilbron, J., Lenoir, R., Sapiro, G., Pargamin, P. (2004). *Pour une histoire des sciences sociales: hommage à Pierre Bourdieu*. Paris: Fayard.
- Jourdain, A, Naulin, S. (2016) *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. Çev. Öykü Elitez. İletişim Yayınları.
- Karaca, Z. (2007). Raymond Queneau'nun "Zazie Dans le Metro" romanının Türkçe çevirisinin toplumsal bağlamda eleştirisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ladmiral, J.-R. (1981). Éléments de traduction philosophique. *Langue Française*, 51, 19-34. <http://www.jstor.org/stable/41557468>
- Roesler, L., (2019). 'Rafael Y. Schögler' (dir.) 'Circulation of Academic Thought. Rethinking Translation in the Academic Field', *Lectures*. Çevrimiçi. 25 Temmuz 2022. <http://journals.openedition.org/lectures/36052>; DOI: <https://doi.org/10.4000/lectures.36052>
- Martorell, A. (2008) 'Les idées et les mots: la traduction en sciences humaines', *Traduire*, 217. Ss.37-51. [Çevrimiçi] 24 Temmuz 2022. <https://journals.openedition.org/traduire/961#quotation>
- Milliaressi, T.; Berner, C. (eds.). (2021) 'Traduction épistémique' in *Traduire les sciences humaines*. *Translatio*, n° 8, Classiques Garnier, pp.17-39.
- Naudet, J. & Duvoux, N. (2021). Gisèle Sapiro ve Franck Poupeau ile *Dictionnaire International Bourdieu* üzerine söyleşi. Çevrimiçi. 22.08.2022 https://laviedesidees.fr/IMG/pdf/20210305_bourdieu-2.pdf

- Naugrette-Fournier, M.; Poncharal, B. (eds.). (2019). 'La réception de la 'pensée française' contemporaine dans le monde anglophone au prisme de la traduction, *Palimpsestes*, (33). <https://doi.org/10.4000/palimpsestes.3816>
- Navarre, M. (2015). Tanıtım Metni 'Bourdieu et les sciences sociales', *Bourdieu et les sciences sociales. Réceptions et usages*. Leclercq, C; Lizé, W.; Stevens, H. (ed.) La Dispute. Çevrimiçi. 01.02.2016. <http://goo.gl/sZKr17>
- Nur, A. ve Koytak, E. (2014). 'Mümkün Bourdieu'ler uzayında bir Bourdieu: Türkiye bilimsel üretim alanında Bourdieu sosyolojisi'. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 29. Sayı, 2014/2. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 331-356.
- Ökten Gülsoy, N. (2012). 'Cezayir Deneyiminin Pierre Bourdieu'nün Sosyolojik Tahayyülüne Etkileri: Bilimsel Bir Habitusun Doğuşu'. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3 (25), 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/535/4943>
- Ökten Gülsoy, N.; Mücen, B. (ed.) (2022). *Strata Dergi- Bourdieu'den Sonra*, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Özcan, L. (2021). Bir çeviri türü olarak sosyal bilimler çevirisi özellikleri, çeviri olguları ve mesleki yeterlilikleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 1052-1066. DOI: 10.29000/rumelide.897354.
- Öztürk Kasar, S. (2012). 'Sosyal Bilimlerde Çeviri/Aktarılabirlik ve Kültürler Üstü İletişim' Uluslararası Paris Kolokyumunun Düşündürdükleri' *Dilbilim*, (24), 1-8. Çevrimiçi. 22.08.2022. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim/issue/1081/12218>
- Öztürk Kasar, S. ve Tuna, D. (2017). Sosyal Bilimler Alanında Terimcelerin Çevrilmesi ve Türkçe Terim Üretimi. *Journal of Turkish Studies*. 415-436.
- Price, J. M., (2008). 'Translating social science- Good versus bad utopianism', *Target*, Vol. 20:2. 348-364. <https://benjamins.com/catalog/target.20.2.09pri>
- Santoro, M. (ed.) (2009). 'The International Circulation of Sociological Ideas: The Case of Pierre Bourdieu', *Revue Sociologica* 2/2008. Moulino
- Santoro, M., Gallelli, A., & Grüning, B. (2018). "Bourdieu's International Circulation- An Exercise in Intellectual Mapping, in Thomas Medvetz, and Jeffrey J. Sallaz (eds), *The Oxford Handbooks of Pierre Bourdieu*. 21-67. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199357192.013.2>
- Sapiro, G.; (ed.). (2008). *Translatio. Le Marché de la traduction en France à l'heure de la mondialisation, 'Culture et société'* Dizisi. Paris: CNRS éditions
- Sapiro, G., & Popa, I. (2008) 'Traduire les sciences humaines et sociales: logiques éditoriales et enjeux scientifiques'. in *Translatio: Le marché de la traduction en France à l'heure de la mondialisation*. Sapiro, G. (Ed.), Paris: CNRS Éditions.
- Sapiro, G., Bustamente, M. (2009). "Translation as a measure of international consecration. Mapping the world distribution of Bourdieu's books in translations", *Sociologica* 2-3: s.1-45. 10.2383/31374. Çevrimiçi. 22.08.2022. https://www.researchgate.net/publication/336878465_Translation_as_a_Measure_of_International_Consecration_Mapping_the_World_Distribution_of_Bourdieu%27s_Books_in_Translation

- Sapiro, G., M. Santoro, and P. Baert, (2020) *Ideas on the Move in the Social Sciences and Humanities*, London, Palgrave Macmillan
- Sapiro, G. (2012). *Traduire la littérature et les sciences humaines. Conditions et obstacles*. Paris: Ministère de la Culture et de la Communication. <https://doi.org/10.3917/deps.sapir.2012.01>
<https://www.cairn.info/traduire-la-litterature-et-les-sciences-humaines--9782111281486.htm?contenu=sommaire>
- Sapiro, G. (2013). INTERnational COoperation in the SSH: Comparative Socio-Historical Perspectives and Future Possibilities başlıklı proje. CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE-CNRS.
- Sapiro, G. (2014). 'The international career of Distinction'. The Routledge Companion to Bourdieu's 'Distinction'. Coulangeon, P., Duval, J. (eds.). *Routledge*, CRESC series, Kasım 2014. 29-42. [Çevrimiçi] 27.01.2016 <https://goo.gl/kBMKQM>
- Sapiro, G. (2019). Quels facteurs favorisent la traduction des livres de sciences humaines?: Le cas des traductions de l'anglais en français et du français en anglais à l'heure de la mondialisation. *Palimpsestes*. 19-42. DOI: 10.4000/palimpsestes.3827.
- Sapiro, G. (2020a). From Social Theorist to Global Intellectual: The International Reception of Bourdieu's Work and Its Effect on the Author. In: Sapiro, G., Santoro, M., Baert, P. (eds) *Ideas on the Move in the Social Sciences and Humanities. Socio-Historical Studies of the Social and Human Sciences*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-35024-6_11.
- Sapiro, G. (ed.) (2020b) *Dictionnaire international Bourdieu*, CNRS Editions, Gisèle Sapiro (dir.)
- Schögler, R. Y. (2018). Translation in the Social Sciences and Humanities: Circulating and Canonizing Knowledge / ترجمة العلوم الاجتماعية والإنسانيات: تداول المعرفة وتكريس المرجع. *Alif: Journal of Comparative Poetics*, 38, 62–90. <http://www.jstor.org/stable/26496370>
- Schögler, R. Y., (2019) 'Peritexts, Positioning and the Circulation of Academic Thought' in Schögler, Rafael Y. (Hg.): *Circulation of Academic Thought. Rethinking Translation in the Academic Field*. S.95-124. Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien: Peter Lang.
- Swartz, D. (2011). *Kültür ve İktidar– Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi*. Çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taylan, F. (2011). Sosyal Bilim Yayıncılığı üzerine 'Faut-il traduire les sciences sociales?' başlıklı sempozyumda Avrupa Birliği Çeviri Destek politikaları konulu panel konuşması. Çevrimiçi. 22.08.2022. <https://www.canal-u.tv/chaines/ehess/faut-il-traduire-les-sciences-sociales/faut-il-traduire-les-sciences-sociales-3eme-1>
- Ünsaldı, L., Ural, H. (2015). 'Bütüncül Bir Çalışma ve Zihin Pratiği Olarak Bourdieu'den "Parçalı" Bourdieu'lere: Pierre Bourdieu Sosyolojisinin Fransa'daki Yeri ve Uluslararası Dolaşımı Üzerine. *Modus Operandi İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 1. Ankara: Heretik Yayınları.
- Wacquant, L. (2014). 'Kavramlardan Vakalara- Bourdieu'nün kavramlarını nasıl işe koşmalı' konulu Seminer. Düzenleyen Nazlı Ökten Gülsoy. İstanbul. Galatasaray Üniversitesi.
- Wacquant, L. (2018). Four transversal principles for putting Bourdieu to work. in *Anthropological Theory*, 18(1), 3–17. <https://doi.org/10.1177/1463499617746254>.

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

Dr. Murat Gür

**H. Tahsin Nuri'nin
Yiğitler Romanı ve
İzdivaç Dergisindeki
Öyküleri**

Günce Yayınları